

ИЗВЕСТИЯ НА БЪЛГАРСКОТО ГЕОГРАФСКО ДРУЖЕСТВО JOURNAL OF THE BULGARIAN GEOGRAPHICAL SOCIETY

web-site: www.geography.bg e-mail: journal.bgs@geography.bg

Съвременно състояние и тенденции в развитието на винарството в България Current State and Trends in Viticulture and Wine Production Development in Bulgaria

Милена Стоянова

Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“, Факултет по природни науки,
Катедра „География, регионално развитие и туризъм“
9700 Шумен, България, ул. Университетска 115

Milena Stoyanova

Konstantin Preslavsky University of Shumen, Faculty of Natural Sciences,
Department of Geography, Regional Development and Tourism
9700 Shumen, Bulgaria, 115 Universitetska str.

ABSTRACT

Key words:

viticulture, wine production,
Bulgaria, twenty-first century,
wine tourism

The wine sector is a traditional industry for Bulgaria, which is of particular importance in rural areas, as it creates employment, generates income for local people, solves some of the demographic problems, promotes sustainable agriculture, diversifies the local economy. Nationwide, the sector has huge export potential and expanding markets worldwide, increasing competitiveness and earnings in the overall economy, improve its image abroad, promotes the development of other economic sectors such as tourism and food industry. The aim of the paper is to make a general overview of wine production in the XXI century based on analyzes of statistical data on the wine industry in Bulgaria for the research period.

Въведение

Лозаро-винарският сектор е традиционен отрасъл за България, който има особена значимост в селските райони, тъй като създава заетост, генерира доходи за населението, решава част от демографските проблеми, съдейства за устойчивото развитие на земеделието, диверсифицира местната икономика. Спецификата на производствения процес в лозарството го определя като един от най-интензивните от гледна точка вложението на трудови ресурси сектори на земеделието (Димитрова, Димитров, 2017). В национален мащаб секторът има огромен потенциал за износ и разширяване на пазарите по цял свят, увеличава конкурентоспособността и приходите в цялостната икономиката на страната, подобрява имиджа ѝ в чужбина, подпомага развитието и на други икономически сектори като туризъм и хранително-вкусовата промишленост (Лозарство и винарство: състояние, възможности за добавяне на стойност, европейски стандарти, местна идентичност на продуктите. Проучване и анализ на територията на МИГ Харманли, 2018).

Целта на доклада е да се направи общ преглед на винопроизводството през XXI в. въз основа на анализи на статистически данни за лозаро-винарската индустрия в България за периода.

Материали и методи

Според постановление на Министерски съвет № 195/01.07.2006 г. България е разделена на пет лозаро-винарски района: Дунавска равнина (Севернобългарски), Черноморски (Източнoбългарски), Розова долина (Подбалкански), Тракийска низина (Южнобългарски) и Долината на Струма (Югозападен). Тъй като те не съвпадат в пространствен аспект със статистическите райони, в настоящата статия за целите на аналитичната дейност са използвани официални статистически данни с източници Министерство на земеделието и храните (МЗХ), Отдел „Агростатистика“, Националния статистически институт (НСИ) и Евростат за районите за планиране от ниво 2. За постигане на изследователските цели се използват индуктивен и дедуктивен, графичен, сравнителен метод и статистическия анализ. Проследяват се промените в лозарския сектор:

- Причините за съкращаване на лозовите масиви - от продължаващата поземлена реформа и разпокъсаността на парцелите в страната до неблагоприятната възрастова и сортова структура на насажденията, липсата на достатъчно финансиране за правилни агротехнически мерки, както и някои политически решения в ЕС за сектора

(Лозарство и винарство: състояние, възможности за добавяне на стойност, европейски стандарти, местна идентичност на продуктите. Проучване и анализ на територията на МИГ Харманли, 2018).

- Много български винари и чужди инвеститори успяват да осъществят проектите си за модерни изби и лозя. Това постепенно променя облика на цялата винарска индустрия.
- От една страна, субсидирането на земеделието, в т.ч. и лозарството, дава силен тласък на развитието му, но от друга - в сила влизат редица рестриктивни за българските производители стандарти и изисквания към процеса на производство, качествата на крайния продукт и условията за реализацията му на външните пазари.

Регулаторна рамка

Лозаро-винарският сектор е най-регулируемият земеделски сектор в европейски мащаб. Европейският съюз е в състояние на свръхпроизводство на вино и това е основната причина за общата организация на пазара в сектора. Регулациите засягат както площите и сортовете с лозя във всяка една страна-членка, така и качествените стандарти при производството на вино (Табл. 1). Въвеждането на Общата организация на пазара в сектор „вино“ въвежда и запазва установени политики за качество, повишаване на конкурентоспособността и пазарната ориентация на стопанствата, защитата на природните ресурси и околната среда, устойчивото развитие на земеделието и регионите.

Лозаро-винарският сектор е един от първите, за които нормативната уредба предвижда висока степен на саморегулация. Европейските регламенти и правилата за засаждане на лозя и производството на вино у нас са застъпени в Закона за виното и спиртните напитки (в сила от 16.09.2012 г., Обн. ДВ. бр.45 от 15 Юни 2012 г., с последни изменения и допълнения в ДВ. бр.51 от 5 Юни 2020 г.), който налага определени стандарти при производството и търговията с вина, както и контрола върху тяхното спазване (Закон за виното и спиртните напитки, 2012).

С приемането на Закона за виното и спиртните напитки бяха заложили следните цели:

- Повишаване на конкурентоспособността на винопроизводителите;
- Възвръщане на старите пазари и спечелване на нови в рамките на територията на Република България и навсякъде по света;
- Създаване на лозаро-винарски режим, почиващ на ясни, прости и ефикасни правила, подсилващи равновесие между търсенето и предлагането;
- Продължаване на практиката да се предоставят права на презасаждане, когато производителите поемат ангажимента да изкоренят еднакви по размер площи, засадени с лозя, тъй като нетното въздействие на подобни насаждения върху производството клони към нулата;
- Използване на референтни методи за изотопен анализ, като се улесни интерпретирането на резултатите от подобни анализи.

С тези промени в Закона се цели пълната хармонизация на сектора със законодателството на ЕС – уреждат се условията и реда за издаване на разрешения за засаждане

на нови лозови насаждения и за презасаждане, облекчават се редица административни процедури, засилва се качественият контрол по отношение на виното, лозаро-винарските продукти, плодотите вина и оцета. Предвижда се всички изби и казани да бъдат свързани в обща информационна система, която ще работи в реално време. Промените имат за цел да се разшири пазарът на българско вино в рамките на единния пазар на ЕС и по света, да се създаде по-ясен, опростен и ефикасен лозаро-винарски режим, както и да се постигне прозрачност на качеството и честна конкуренция при производството на грозде, вино и спиртни напитки.

С Правилника за прилагане на ЗВСН се уреждат условията и редът за признаване на организацията на производителите, утвърждаването на състава на регулационните комисиони, условията за класифициране на винените сортове лози, прехвърлянето на права за засаждане, изискванията за съдържанието на досиетата на гроздопроизводителите и винопроизводителите, експерименталното въвеждане на нови практики.

Продуктите от лозаро-винарския сектор следва да се произвеждат в съответствие с определени правила относно енологичните практики и ограничения, които да гарантират, че се отговаря на съображенията, свързани с общественото здраве, и на очакванията на потребителите по отношение на качеството и производствените методи, във връзка с което в Правилника за прилагане на ЗВСН са разписани условията, на които трябва да отговарят вината със защитено наименование на произход, вината със защитено географско указание, сортовете вина, редът за тяхното производство и регистрацията им, разрешените енологични практики, етикетирание, както и начините за унищожаване на продукти при изчерпване на възможностите за преработка и когато продуктите не са безопасни за човешкото здраве.

Значимостта на лозарството за икономиката на страната намира проявление и в провежданата политика на държавата. Държавният контролен орган в лозаро-винарския сектор на Република България е Изпълнителна агенция по лозата и виното (ИАЛВ) към министъра на земеделието, храните и горите. Агенцията осъществява контрол по спазването на изискванията на Закона за виното и спиртните напитки по отношение на лозовите насаждения, гроздето, предназначено за производство на вино, гроздовата мъст, продуктите от грозде и вино, плодотите вина и оцета.

С приемането на Национална стратегия за развитие на лозарството и винопроизводството 2005-2025 г. и Национална стратегия за устойчиво развитие на земеделието на Р България 2014-2020 г., държавата декларира важността на сектора за земеделието. Прилага се Програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор от Министерство на земеделието, храните и горите. Органите за контрол в тази област са: „Изпълнителната агенция по лозата и виното“, „Националната лозаро-винарска камара“ и „Националният институт за изследване на виното и спиртните напитки“.

Националната стратегия за развитие на лозарството и винопроизводството 2005-2025 г. е основен документ, който определя рамките за развитие и подпомагане на сектора. Основният проблем, който стои пред страната, е преструктурирането, а на по-късен етап и обновяването на лозовите насаждения. Като основен фактор за запазване и поддържане на пазарните дялове е посочено подобряването на качеството на предлаганото вино и неговата реклама.

Таблица 1. Релевантни актове от Европейското законодателство.

Table 1. Relevant acts of European legislation.

№	Нормативен акт	Цел
1	РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2015/561 НА КОМИСИЯТА от 7 април 2015 година	Определя на правила за прилагането на Регламент (ЕС) № 1308/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на схемата за разрешаване на лозови насаждения
2	ДЕЛЕГИРАН РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2015/560 НА КОМИСИЯТА от 15 декември 2014 година	Допълва на Регламент (ЕС) № 1308/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на схемата за разрешаване на лозови насаждения
3	РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1144/2014 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 22 октомври 2014 година	За мерките за информиране и насърчаване, свързани със селскостопанските продукти, прилагани на вътрешния пазар и в трети държави, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 3/2008 на Съвета
4	ДЕЛЕГИРАН РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 640/2014 НА КОМИСИЯТА от 11 март 2014 година	Допълва Регламент (ЕС) № 1306/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на интегрираната система за администриране и контрол и условията за отказ или оттегляне на плащанията и административните санкции, приложими към директните плащания, подпомагането на развитието на селските райони и кръстосаното съответствие
5	РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 251/2014 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 26 февруари 2014 година	За определяне, описание, представяне, етикетирание и правна закрила на географските указания на ароматизирани лозаро-винарски продукти и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 1601/91 на Съвета
6	РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1308/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 17 декември 2013 година	За установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 922/72, (ЕИО) № 234/79, (ЕО) № 1037/2001 и (ЕО) № 1234/2007
7	РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1307/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 17 декември 2013 година	За установяване на правила за директни плащания за земеделски стопани по схеми за подпомагане в рамките на общата селскостопанска политика и за отмяна на Регламент (ЕО) № 637/2008 на Съвета и Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета
8	РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1306/2013 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 17 декември 2013 година	Относно финансирането, управлението и мониторинга на общата селскостопанска политика и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 352/78, (ЕО) № 165/94, (ЕО) № 2799/98, (ЕО) № 814/2000, (ЕО) № 1290/2005 и (ЕО) № 485/2008 на Съвета
9	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 607/2009 НА КОМИСИЯТА от 14 юли 2009 година	за определяне на някои подробни правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 479/2008 на Съвета по отношение на защитените наименования за произход и защитените географски указания, традиционните наименования, етикетирането и представянето на определени лозаро-винарски продукти
10	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 606/2009 НА КОМИСИЯТА от 10 юли 2009 година	Относно определяне на някои правила за прилагане на Регламент (ЕО) № 479/2008 на Съвета по отношение на категориите лозаро-винарски продукти, енологичните практики и приложимите ограничения
11	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 491/2009 НА СЪВЕТА от 25 май 2009 година	За изменение на Регламент (ЕО) № 1234/2007 за установяване на обща организация на селскостопанските пазари и относно специфични разпоредби за някои земеделски продукти (Общ регламент за ООП)
12	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 436/2009 НА КОМИСИЯТА от 26 май 2009 година	За определяне на подробни правила за прилагане на Регламент (ЕО) № 479/2008 на Съвета по отношение на лозарския регистър, задължителните декларации и събирането на информация с цел наблюдение на пазара, придружителните документи при превоза на продукти и регистрите, които е необходимо да се водят в лозаро-винарския сектор
13	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 555/2008 НА КОМИСИЯТА от 27 юни 2008 година	Относно определяне на подробни правила за прилагане на Регламент (ЕО) № 479/2008 на Съвета относно общата организация на пазара на вино по отношение на програмите за подпомагане, търговията с трети страни, производствения потенциал и проверките в лозаро-винарския сектор
14	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 314/2007 НА КОМИСИЯТА от 22 март 2007 година	Относно издаването на лицензи за износ в лозаро-винарския сектор
15	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 69/96 НА КОМИСИЯТА от 18 януари 1996 година	За изменение на Регламент (ЕИО) № 2676/90 относно определяне на общностните методи за анализ на вината
16	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 2675/94 НА КОМИСИЯТА от 3 ноември 1994 година	За изменение на Регламент (ЕИО) № 1014/90 за определяне на подробни правила за прилагане относно дефинирането, описването и търговското представяне на спиртни напитки
17	РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 122/94 НА КОМИСИЯТА от 25 януари 1994 година	Относно определяне на някои подробни правила за прилагането на Регламент (ЕИО) № 1601/91 на съвета относно дефинирането, означението и търговското представяне на ароматизирани вина, ароматизирани напитки на винена основа и ароматизирани коктейли от лозаровинарски продукти
18	РЕГЛАМЕНТ (ЕИО) № 2009/92 НА КОМИСИЯТА от 20 юли 1992 година	Относно определяне на методите на Общността за анализ на етилов алкохол от земеделски произход, използван при производството на спиртни напитки, ароматизирани вина, ароматизирани напитки на основата на вино и ароматизирани коктейли от лозаровинарски продукти

На база цялостен анализ на силните и слаби страни на лозаро-винарството, в нея са залегнали три приоритета, разпределени в три условни етапа:

- Първи етап - 2005-2010 г. - изграждане на съвременна структура на сектора
- Втори етап - 2011-2018 г. - експанзия на лозаро-винарския сектор
- Трети етап - 2019-2025 г. - утвърждаване на автентичен образ на българското вино на националния и международния пазар (Националната стратегия за развитие на лозарството и винопроизводството 2005-2025).

Новата Национална програма за подпомагане 2019-2023 г. е с общ бюджет от близо 134 млн. евро. Въз основа на направения анализ се идентифицират няколко области за интервенция, обуславящи и стратегическите цели:

- Подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на лозарските стопанства чрез подобряване на възрастовата и сортовата структура на насажденията, с оглед отоваряне на търсенето и изискванията на пазара, и подобряване на техниките за управление за оптимизиране на производствените разходи;
- Подобряване на адаптивността на производителите на грозде към загубите на доход и подпомагане на управлението на риска, чрез насърчаване на застраховането на реколтата;
- Подобряване на конкурентоспособността и адаптивността на пазара и повишаване на жизнеспособността на винарските предприятия, чрез инвестиции в технологично обновление;
- Подобряване на конкурентоспособността на винопроизводителите на международния пазар чрез дейности за популяризиране.

Съответно на тези цели, за новия програмен период са предвидени приеми на проектни предложения по четири мерки – „Популяризиране на пазарите на трети държави“, „Преструктуриране и конверсия на лозя“, „Застраховане на реколтата“ и „Инвестиции в предприятията“.

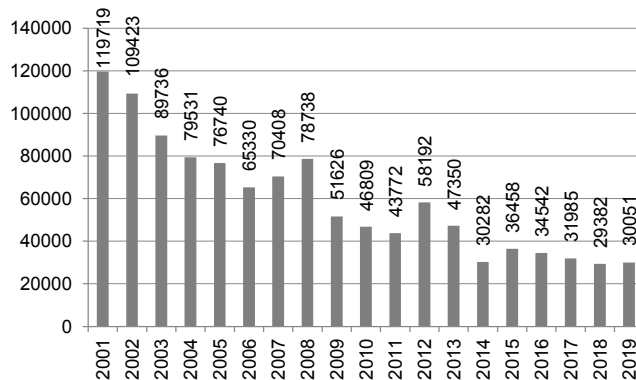
Резултати

Днес от икономическа гледна точка виното е една от най-търсените и ценени напитки не само в България, но и в целия свят. Въпреки това обаче, в страната ни се наблюдава негативна тенденция, свързана с намаляване на отглежданите лозови масиви през разглежданите години. Това може да се обясни с голяма част от амортизираните и изкоренявани стари лозя в страната (Славова, Пейчева, 2018).

Около 5% от площите в стопанствата са млади, невстъпили в плододаване лозя. В следствие на лоши климатични условия от 2 656 ха плододаващи лозя не е прибрана продукцията, а за близо 15 хил. ха от лозята в стопанствата не са полагани грижи поради икономически и социални причини. Неподдържаните лозя, както и тези на маломерни и разпокъсани парцели извън земеделските стопанства, са 13 912 ха. Общо площите с лозя в България през 2019 г. са 64 012 ха. Регистрираните в Лозарския регистър, поддържан от Изпълнителната агенция по лозята и виното (ИАЛВ), площи със сортове, подходящи за вина със защитено наименование за произход (ЗНП), са 16 097 ха, за вина със защитено географско указание (ЗГУ) – 21 511 ха, и за други вина – 23 254 ха (Агростатистика, 2020).

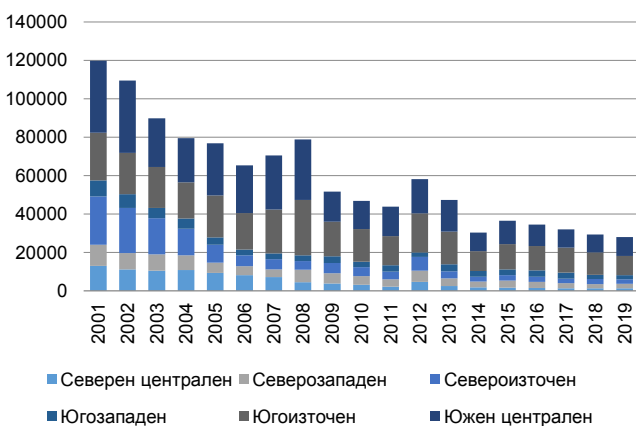
През 2019 г. площите с лозови насаждения в земеделските стопанствата са 50 100 ха, като от тях 30 051 ха са реколтирани (Фиг. 1). Относителният дял на реколтираните площи с червени винени сортове е 62% от реколтираните площи с винени сортове лозя, а на белите – 38%. Около 5% от площите в стопанствата са млади, невстъпили в плододаване лозя. В следствие на лошите климатични условия от 2656 ха плододаващи лозя не е прибрана продукцията, а за близо 15 хил. ха от лозята в стопанствата не са полагани грижи поради икономически и социални причини. Прави впечатление, че реколтираните площи с лозови насаждения с винени сортове намаляват 4 пъти от началото на века досега.

Най-разпространени са червените винени сортове. През 2001 г. те заемат 50,3%, а през 2019 г. – 61,8% от винените сортове. Във всички райони червените винени сортове са преобладаващи с изключение на Североизточния и Югоизточния райони, където преобладават белите винени сортове. Най-голям е относителният дял на червените винени сортове (около 98% за 2019 г.) в Югозападния район, но размерът на площите тук е значително по-малък в сравнение с Южен централен район, където размерът на площите с червени винени сортове е най-голям.

Фигура 1. Общо реколтирани площи (ха) с винени сортове лозя в България за периода 2001–2019 г. Източник: МЗХГ. Отдел „Агростатистика“ - Наблюдение на производството на грозде и вино.

Figure 1. Total harvested areas (ha) with wine grape varieties in Bulgaria for the period 2001–2019. Source: Ministry of Agriculture, Food and Forestry - Agrostatistics Department - Monitoring and grape production.

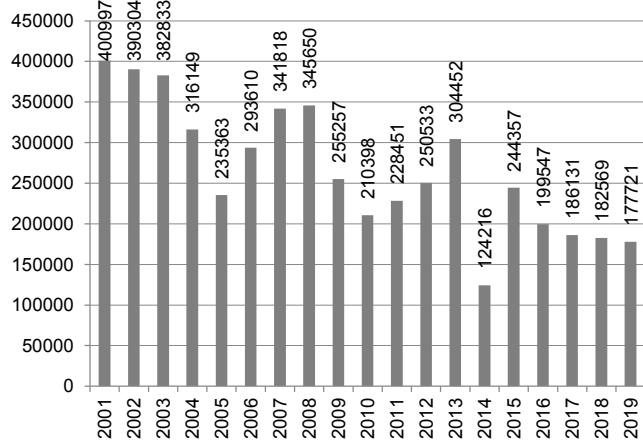

Фигура 2. Реколтирани площи (ха) с винени сортове лозя в България по статистически райони за периода 2001 – 2019 г. Източник: МЗХГ. Отдел „Агростатистика“ - Наблюдение на производството на грозде и вино.

Figure 2. Harvested areas (ha) with wine grape varieties in Bulgaria by statistical regions for the period 2001 - 2019. Source: Ministry of Agriculture, Food and Forestry - Agrostatistics Department - Monitoring and grape production.

Близко 70% от лозята в стопанствата се намират в южната част на страната – главно в Южен централен и Югоизточен район (Фиг. 2). Ако се проследят реколтираните площи по статистически райони се вижда, че намаляването характерно общо за страната се наблюдава във всички.

Производството на вино до голяма степен зависи от количеството и особено от качеството на използваната суровина – винено грозде (Габровска, 2008). Данните показват, че производството на вина в България е териториално обособено, с подчертана насоченост към червените вина.

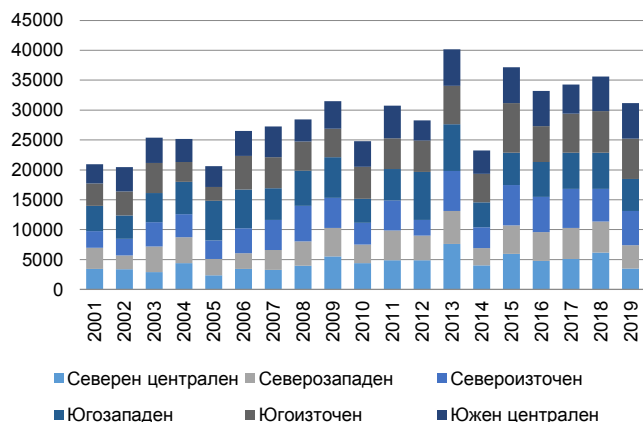

Фигура 3. Производство на грозде (t) в страната за периода 2001 – 2019 г. Източник: МЗХГ. Отдел „Агростатистика“ - Наблюдение на производството на грозде и вино.

Figure 3. Production of grapes (t) in the country for the period 2001 - 2019. Source: Ministry of Agriculture, Food and Forestry - Agrostatistics Department - Monitoring and grape production.

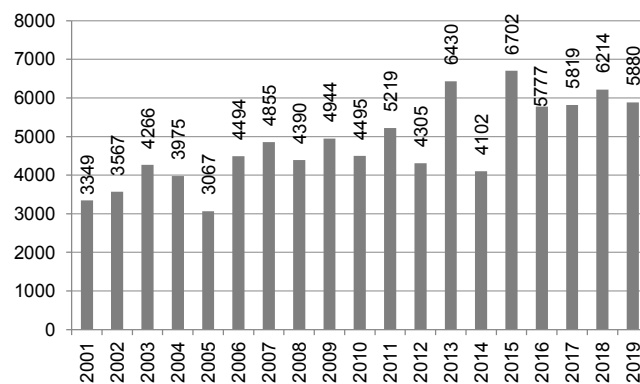
Само 9% по-малко е прибраното грозде през 2019 г. спрямо предишната година въпреки лошото време (Фиг. 3). Общото количество на произведеното грозде се равнява на 178 534 t, като 164 250 t от тях се преработва във вино.

Запазва се тенденцията най-голямото производство на грозде да е в Южен централен район с относителен дял през 2001 г. – 31% и през 2019 г. – 37%. Югозападният район, който е бил на последно място през 2001 г. с относителен дял 8,9%, през 2019 г. (7%) вече е изпреварил Северен централен район (3%) и Северозападен район (5%) относителен дял (Фиг. 4).

Фигура 4. Производство на грозде (t) в по статистически райони за периода 2001 – 2019 г. Източник: МЗХГ. Отдел „Агростатистика“ - Наблюдение на производството на грозде и вино.

Figure 4. Production of grapes (t) by statistical regions for the period 2001 - 2019. Source: Ministry of Agriculture, Food and Forestry - Agrostatistics Department - Monitoring and grape production.

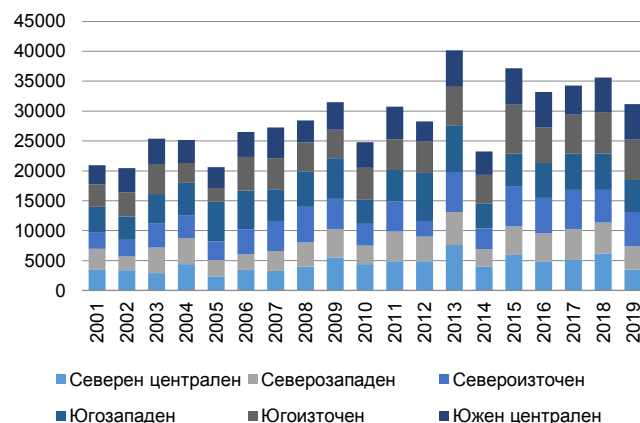
Фигура 5. Средни добиви от винени сортове (kg/ha) в България.

Източник: МЗХГ. Отдел „Агростатистика“ - Наблюдение на производството на грозде и вино.

Figure 5. Average yields of wine varieties (kg/ha) in Bulgaria. Source: Ministry of Agriculture, Food and Forestry - Agrostatistics Department - Monitoring and grape production.

Данните за средните добиви показват по-малки колебания през годините (Фиг. 5). С изключение на 2013, 2015 и 2018 г., които от климатична гледна точка са много добри за производство на грозде и поради това са с високи добиви.

Запазва се тенденцията през последните години с най-висок среден добив на винени сортове грозде да е Югоизточният район и през 2019 г. той е 6756 kg/ha. Предпоставка за по-висок среден добив е и ниският относителен дял на изоставените лозя, от които се прибира продукция спрямо общата площ на плододаващите лозя в района. А от 2010 г. насам с най-малък среден добив е Северен централен район и за 2019 г. той е 3465 kg/ha (Фиг. 6).

Фигура 6. Средни добиви от винени сортове (kg/ha) по статистически райони за периода 2001 – 2019 г. Източник: МЗХГ. Отдел „Агростатистика“ - Наблюдение на производството на грозде и вино.

Figure 6. Average yields of wine varieties (kg/ha) by statistical regions for the period 2001 - 2019. Source: Ministry of Agriculture, Food and Forestry - Agrostatistics Department - Monitoring and grape production.

По отношение на производството на вино у нас през последните двадесет години се наблюдават по-силно изразени колебания и вариации в количествата произвеждано и реализирано вино. Негативна тенденция е намалението в количествата произвеждано вино със ЗНП. Това е негативен сигнал за конкурентоспособността на качествени български вина от по-висок ценови клас, както на вътрешния, така и на международния пазар. През 2001 г., са произведени 282760 hl качествени вина, 466196 трапезни вина.

Преработеното грозде от реколтата 2019 за производство на вино и гроздова мъст, декларирано от регистрираните промишлени винопроизводители в Изпълнителната агенция по лозата и виното (ИАЛВ), е 129 311 t.

По-силен интерес сред винопроизводителите, представлява производството на регионални вина със ЗГУ. Традиционно високо е производството на сортови вина без ЗНП и ЗГУ и други вина без ЗГУ и ЗНП, които представляват и най-голямата група от произведени у нас вина. Те се отнасят към трапезните вина и са от по-нисък ценови клас. Общото количество произведено вино в промишлени условия е 857 375 hl, като произведените вина със защитено наименование за произход са 5 400 hl, вината със защитено географско указание – 353 685 hl и други вина – 498 290 hl.

Производството на мъст и други алкохоли се извършва основно в промишлени условия. Основният производител на мъст и други алкохоли е Югоизточният район. През 2001 г. са произведени общо 337316 hl гроздова мъст, ракия и друг алкохол. През разглеждания период най-високо е производството на вино и гроздова мъст през 2013 г., когато то достига 1 755 198 hl. Производството на гроздова мъст през 2019 г. също е намаляло за разглеждания период и е 59 310 hl.

Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България за периода 2019–2023 г. очертава областите за интервенция, обуславящи и стратегическите цели:

1. Подобряване на конкурентоспособността и устойчивостта на лозарските стопанства чрез подобряване на възрастовата и сортовата структура на насажденията, с оглед отговаряне на търсенето и изискванията на пазара, и подобряване на техниките за управление за оптимизиране на производствените разходи;
2. Подобряване на адаптивността на производителите на грозде към загубите на доход и подпомагане на управлението на риска, чрез насърчаване на застраховането на реколтата;
3. Подобряване на конкурентоспособността и адаптивността на пазара и повишаване на жизнеспособността на винарските предприятия, чрез инвестиции в технологично обновление и строително-монтажни работи;
4. Подобряване на конкурентоспособността на винопроизводителите на международния пазар, чрез дейности за популяризиране;
5. Осигуряване на инструмент за въздействие върху пазара в лозаро-винарския сектор, в случай на индикации за кризисни състояния, както през 2020 г. кризата с пандемията от COVID 19.

Така идентифицираните стратегически цели се допълват от дейности, насочени към подкрепата на производството и реализацията на качествени вина – със ЗГУ/ЗНП и сортови без ЗНП/ЗГУ, както и производството и реализацията на биологични вина (Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор на България за периода 2019 – 2023 г.).

Предвид по-слабо платежоспособното потребителско търсене в България, реализация на вината от високия ценови клас следва да се търси приоритетно на международния пазар. Слабото производство обаче е показател, че България следва да положи допълнителни усилия за завоюването на позиции на международния пазар.

С дял от 2% от световния пазар България е между 15-те водещи страни производителки и износителки на вино в света. Повече от 80% от виното е за износ и носи 30% от

постъпленията от търговията между България и Европейския съюз. Виното е между десетте най-изнасяни български продукта. Водещите пазари са: Великобритания, Германия, Холандия, Русия, Полша. Тези данни насочват към пазарни ниши и подкрепят очакването за потенциални чуждестранни потребители на винен туризъм в България.

Изключително благоприятни условия са условията за развитие на винения туризъм в България:

- През 2018 г. България е изнесла вино на стойност малко над 30 млн. евро. По-голямата част от износа на български вина тогава е бил предназначен за други страни членки на ЕС, а общата му стойност е възлязла на 24,6 млн. евро. Износът за страни извън Европейския съюз е бил на стойност 6,7 млн. евро. Най-големият износен пазар за българско вино през 2018 г. е била Полша с обща стойност от 11,3 млн. евро, следват Швеция с 4,8 млн. евро и Великобритания с 2,6 млн. евро. През 2019 г. страната ни е реализирала износ от 64 млн. литра вино на пазарите на Западна Европа, Китай, САЩ. Всички те са потенциални пазари за винен туризъм в дестинацията, тъй като те вече познават качествата на българското вино.
- България притежава защитена пред ЕС квота от 81 хил. ha лозя и има предимство от незапълнена квота от 18 хил. ha за засаждане на нови лозя, а от европейските програми да се получава субсидия, като тя е значително висока - 21 000 евро/ha. Тази дейност е една от най-субсидираните от страна на Европейския съюз за следващия програмен период 2014–2022 г. България ще получи за засаждане на нови лозя и промоциране на българското вино в страни извън ЕС 374 млн. евро. Субсидията за изграждане на лозя за България е една от най-високите за ЕС – 21 хил. евро/ha.
- Близо сто от регистрираните у нас 282 винарски изби се занимават с реален винен туризъм. Две трети от винарските изби постигат 10% от оборота си, благодарение на продажбите на вино на място в избата. Всяка четвърта изба достига продажби около и над 20%, а няколко изби по Черноморието декларират доста повече. Всеки посетител на винарска изба у нас средно оставя между 10 и 50 лв. Средната похарчена сума е около 20–25 лева, като 1/4 от гостите са склонни да оставят повече от 50 лева, а понякога и над 100 лв. за услуги и покупки на вино (Ангелов, 2020).
- Модерна специализирана инфраструктура в унисон с най-съвременните изисквания на развитието на винения туризъм. 2/3 от избите добавят обиколка в лозовите масиви, а една трета от тях могат да предложат и настаняване. Все още в категорията на екстрите са лекция с енолог, посещение на ампелографска сбирка, пикник в лозята, джип сафари. Най-комплексни изглеждат услугите в Тракийската низина и Долината на Струма, а с по-голям потенциал за развитие са винарните по поречието на Дунава.
- В един от най-лозарските райони на България - Пловдивският, Регионалната лозаро-винарска камара „Тракия“ вече е направила първите стъпки за осъществяване на програма за развитие със създаването на клъстър на лозаро-винарска основа;
- Вече са създадени три винарски клъстър като икономически сдружения - Античен път на тракийското вино, Пътят на Орфей и Пътят на Дионисий. Очертани са и 12 винено-кулинарни дестинации.

Заклучение

Лозарството е важен сектор за българското селско стопанство, като българските производители имат опит и традиции, както в отглеждането на лозя и производството на грозде, така и в производството на вино. Съвременните социално-икономически условия обаче поставят лозаро-винарския сектор в България пред редица предизвикателства, допълвани и от трудности, свързани с биологичния характер на производството на грозде. Зависимостта от климатичните условия, нападенията от болести и неприятели прави производството често непредвидимо. Промяната на потребителските нагласи и тяхната платежоспособност също влияят върху производството на вино, като изискват промяната както на сортовия състав на насажденията, така и на използваните технологии в производството (Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г.).

България освен с природните и културно-историческите си дадености, е известна и с качествените си вина. Въз основа на направената оценка за състоянието на лозаро-винарския сектор и съвременното развитие на потенциалните конкуренти, постигането на визията следва да се реализира в следните основни направления:

- Изграждане на съвременна структура на сектора;
- Експанзия на лозаро-винарския сектор;
- Утвърждаване на автентичен образ на българското вино на националния и международния пазар;
- Развитие на винарски туризъм, посредством:
- Капитализиране възможностите на винарския туризъм, посредством неговото стимулиране за подобряване доходността на винарните;
- Съвместна рекламна кампания с туроператорските фирми за популяризиране на винарския туризъм, подкрепена с подходяща инфраструктура и умело организирани комплекси за дегустация и почивка.

Българското вино се отличава с много добри вкусови качества. развитието на сектора до 2025 г. трябва да го превърне от една страна във водещ за националното стопанство, а от друга да осигури автентично място на България на международните пазари на вино и най-вече на общия европейски пазар. В същото време, според Национална стратегия за развитие на винарската промишленост в Р България 2015 – 2025 лозаро-винарският сектор в България има дълбоки корени и голям потенциал със своите характеристики да се впише в модела на сектор, произвеждащ продукт, отговарящ на бъдещите изисквания за екологично чиста, здравословна и безопасна за природата стока. развитието на лозаро-винарския сектор до 2025 г. трябва да го превърне от една страна във водещ за националното стопанство, а от друга да осигури автентично място на България на международните пазари на вино и най-вече на общия европейски пазар (Националната стратегия за развитие на лозарството и винопроизводството 2005-2025).

България може да се нареди сред водещите световни винени дестинации. Предпоставка за това е развитото лозаро-винарство у нас, а десетките малки и големи изби, в съчетание с природните и културни дадености на различните райони, могат да посрещат целогодишно гости от страната и чужбина. винопроизводството е с традиции и достатъчно развито, за да бъде основна предпоставка за развитие на винен туризъм. Това дава възможност за развитие на винения

туризъм и комбинирането му с други видове. Допълнителни предпоставки за развитието на винения туризъм са модерната и специализирана инфраструктура в унисон с най-съвременните изисквания, сравнително добра транспортна достъпност до избите, развита настанителна база в близост до традиционните дестинации за винопроизводство. Енотуризмът създава работни места за специалисти и високо квалифицирани кадри, ускорява се процесът на въвеждане на нови технологии. Не на последно място има възможност за съчетание с различни прояви, свързани с виното – празници, панаири, винарни, както и с празници, обичаи и ритуали, свързани с бита на местните хора. Разработвайки допълнителни маршрути ще се покачва рътът на посещенията на всеки един от обектите в България ще се търси все повече като страна, която предлага качество.

Благодарности

Докладът се реализира по проект № РД-08-118/03.02.2020 г. „Разработване и приложение на информационни ресурси по география, регионално развитие и туризъм“ в ШУ „Епископ К. Преславски“.

Литература

- Габровска, И. 2008. Основни предизвикателства пред производството на вино в България след присъединяването на страната към ЕС. Управление и устойчиво развитие 3-4/2008(21): 263-269.
- Димитрова, Д., В. Димитров. 2017. Регионални аспекти в развитието на лозарството и винопроизводството в България. Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, 20 (3): 162-186.
- Славова, Г., А. Пейчева. 2018. Устойчиво развитие на винопроизводството в България през периода 2006-2016, чрез диверсификация по посока развитие на винен туризъм. Том I: 574-586.
- Закон за виното и спиртните напитки - https://www.mzh.govt.bg/media/filer_public/2020/06/10/zakon_za_vinoto_i_spirtnite_napitki.pdf
- Лозарство и винарство: състояние, възможности за добавяне на стойност, европейски стандарти, местна идентичност на продуктите. Проучване и анализ на територията на МИГ Харманли, 2018. www.201905-1.pdf (гостенен на 24.11.2020)
- Национална програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор 2019-2023 г. <https://www.eavw.com/index.php?lg=bg&menuid=4&submenuid=1217> (гостенен на 23.11.2020)
- Националната стратегия за развитие на лозарството и винопроизводството 2005-2025 https://www.eavw.com/updocs/1413121387015401_Strategia.pdf (гостенен на 24.11.2020)
- Програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор за периода 2019-2023 https://www.mzh.govt.bg/media/filer_public/2020/06/02/natsionalna_programa_za_podpomagane_na_lozaro-vinarskiia_sektor_za_perioda_2019-2023_godina_revizii_12.pdf (гостенен на 24.11.2020)
- <https://agronovinite.com/blizo-100-vinarski-izbi-v-balgariya-veche-predlagat-vinen-turizam/> - Ангелов, М. 2020. Близо 100 винарски изби в България вече предлагат винен туризъм (гостенен на 22.11.2020)
- https://www.agrostat.bg/ISASPublic/Crops/R&A_373-PublicationVineWine_2019.pdf (гостенен на 24.11.2020)